

I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA MACAR BASININDA KAFKASYA CEPHESİ (Vasárnapi Ujság Örneği)*

Sezgin TOPAL MIZRAK**

ÖZET

Macaristan'da 1854-1921 yılları arasında yayımlanan ve önemli bir yayın organı olan "Vasárnapi Ujság" gazetesi yayınlandığı süre zarfında Türklerle ilgili gelişmeleri yansıtmaktan geri durmamıştır. I. Dünya Savaşı ve savaşın gidişatı konusundaki gelişmeler hakkında "Háború Napjai" (Savaş Günleri) adı altında okuyucusunu günü gününe bilgilendirmiş, Macar bakış açısı ile olayları değerlendirmiştir. Vasárnapi Ujság'ın büyük bir heyecanla okuyucusuna aktardığı ve ilgi ile takip edilen bölge Kafkaslar ve Kafkasya'da açılan cephe dir. Vasárnapi Ujság, I. Dünya Savaşı'nda Kafkas cephesi ile ilgili haberleri yansıtırken hem Macarların bakış açısını hem de savaş sırasındaki Türk- Macar dostluğunu yansıtmaya açısından son derece önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, yazılı ve görsel anlatımı kullanmada önemli bir kaynak olan ve Budapeşte'de Széchényi Kütüphanesi Gazete Arşivi'nde (Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára) bulunan bu gazeteyi ve dönem ile ilgili diğer kaynakları kullanarak, Kafkas cephesindeki gelişmelerin ve Türk- Macar dostluğunun günü gününe basında yer aldığı, bu haberlerin Türk- Macar ilişkilerini siyasi, askerî, sosyal ve kültürel açıdan değerlendirebilmek için önemli veriler oluşturduğu şeklinde ifade edilebilecek muhtemel bulguları, Kafkas cephesinin seyri bağlamında ortaya koyarak değerlendirmeye tabi tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: I.Dünya Savaşı, Kafkasya, Kafkasya Cephesi, Macar Basını, Vasárnapi Ujság.

CAUCASIAN FRONT IN THE FIRST WORLD WAR YEARS IN HUNGARIAN PRESS (Vasárnapi the Ujság Sample)

ABSTRACT

"Vasárnapi the Ujság" which was published between the years 1854-1921, in Hungary and was an important organ of the newspaper is one of them. Vasárnapi the Ujságis which did not give up reflecting the developments related to Turkey during its publishing period informed its readers about World War I in the course of "Háború Napjai" (War Days) day by day about the developments of the war and evaluated the events with the Hungarian perspective. The front opened in Caucasus region and the Caucasus opened were what Vasárnapi Ujság transfer to its readers with the great excitement and followed with interest. Illuminating the reader through correspondents sent to the Caucasus front Vasárnapi the Ujság, both reflected the news about the First World War on the Caucasian front the Hungarians' point of view and this is extremely important also in terms of reflecting the Turkish-Hungarian friendship during the war. This work uses this newspaper, which is an important source in Budapest Széchényi Library newspaper archives (Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára) in using visual and written expression, and other resources related to the period. The developments in the Caucasus front and the Turkish-Hungarian friendship are in the press to the day. These news are evaluated by presenting possible findings which can be expressed as important data to review the Turkish-Hungarian relations politically, military, socially and culturally.

Keywords: World War I, the Caucasus, the Caucasus Front, the Hungarian Press, Vasárnapi the Ujság

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 18.03.2020; Yayıma Kabul Tarihi: 01.04.2020

* Bu çalışma, Türk Tarih Kurumu tarafından 12-15 Kasım 2015 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenen "Uluslararası I. Dünya Savaşı Sempozyumu (Türk-Rus Penceresi)" adlı sempozyumda sözlü olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş hâlidir.

** Dr., MUĞLA; ORCID: 0000-0001-7113-2105, E-posta: sezgi_topal@hotmail.com

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu ile Macaristan arasında tarihin derinliklerine dayanan ilişkiler XVIII. ve XIX. yüzyıllarda gelişme göstermiş, XIX. yüzyıl sonlarına doğru özellikle II. Abdülhamid döneminde artarak devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu ile Avusturya-Macaristan'ı yapısal olarak birbirine benzeten II. Abdülhamid, siyasette ve kültürel bağlamda Avusturya-Macaristan ile dostluğa önem vermiştir (Karal 1988: 184).

II. Abdülhamid tahta çıktığı sırada Osmanlı Devleti, Sırbistan ve Karadağ ile mücadele halindeydi. 1875 yılında Bosna-Hersek'te başlayan isyan kısa sürede yayılarak Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ'a da sıçramıştır. Böylece gerek Bosna-Hersek isyanı, gerekse Avrupa devletlerinin asiler lehindeki teşebbüsleri, Sırbistan ve Karadağ'ı istiklallerini kazanmaları konusunda ümitlendirmiştir. Bu da 1 Temmuz 1876'da Sırbistan'ın, 2 Temmuz 1876'da Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş açmasına neden olmuştur (Karal 1988: 14-16).

Avusturya-Macaristan, Sırların ve Karadağ'ın başarı elde etmesinin tehlikeli olacağını düşünmüştür. Çünkü Rus desteğinde Sırlar ve Karadağ savaşı kazandığı takdirde, Bosna-Hersek de Rus nüfuzu altına girecek olursa, Avusturya-Macaristan sınırının hemen yanı başında Slav tehlikesi baş gösterecekti (Armaoğlu 2010: 717). Avusturya-Macaristan doğal olarak Sırların başarı elde etmesini istememektedir.

1876 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Sırlarla yapmış olduğu savaşta Macarlar, Türk yanlısı bir politika takip etmişlerdir. Osmanlı ordusu Sırlara karşı Aleksinaç Zaferi'ni kazanmıştır (Nazır 2010: 310). Türklerin Sırlara karşı elde ettiği zafer coşkusu Macar basınında hissedilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Sırlara karşı başarısını tebrik etmek için Macar gençleri dostluk heyeti oluşturarak İstanbul'a gelmişlerdir. Macarlar, Osmanlı-Sırp savaşında Türkler lehine izlemiş oldukları politikayı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında da sürdürmüşlerdir. Aynı zaman da gelişmeler Macar basınına takip edilerek Macar kamuoyu bilgilendirilmiştir. XIX. yüzyılda Türkler ve Macarlar arasında yaşanan bu gelişmeler ve dostluk ilişkileri, XX. yüzyılda da artarak devam etmiştir. Nitekim XX. yüzyılın başlarında İtalya'nın Balkanlarda Osmanlı topraklarına göz dikmesi ile yaşanan Balkan savaşı (1911-1912) Avusturya-Macaristan İmparatorluğunca ilgi ile izlenmiştir. İtalya'nın zaferi, Osmanlı Devleti'nin toprak kaybı, Avusturya-Macaristan'ın tepkisine neden olmuştur (Armaoğlu 2010: 901). I. Dünya Savaşı baş gösterdiğinde de Osmanlı İmparatorluğu'nun müttefik olarak Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yanında yer alması ile dostluk bağları daha da güçlenmiştir (Çolak 2000: 61).

1. I. Dünya Savaşı'nda Macar Basını ve Kamuoyu

1876 yılında Türk-Sırp Savaşı başladığı zaman Macaristan'da Türk yanlısı sempatinin arttığı dikkati çekmektedir. Bunu Macaristan'ın başkentinde ve diğer şehirlerinde yaşanan coşkudan ve gelişmelerin Macar basınında oldukça geniş bir şekilde yer almasından anlamak mümkündür. Bunun altında yatan sebep, Macarların Macar özgürlük savaşının Ruslar tarafından bastırılmasından sonra Rusya'ya karşı duydukları nefrettir. Böylece Türk-Sırp Savaşı'nın ardından Rusların faaliyetlerine karşılık Macaristan'da, Parlamentoda ve sokakta Türk dostu ve Rus karşıtı açıklamalar birbirini takip etmiştir. Rusya'dan nefret eden Macarlar, Türklerden yana sevinç gösterilerini başlatmışlardır. Bu coşku Türk Başkumandanı Abdülkerim Paşa'nın Sırlara karşı kazanmış olduğu Aleksinaç zaferi ile doruk noktasına ulaşmış, Macar üniversite geçliği Türk Konsolosu Sermet Efendi'yi tebrik etmek istemişlerdir (Çolak 2011: 54). Macar basını Vasárnapi Ujság 1876 tarihli "A Török Hadsereg Fővezérei" (Türk Ordusunun Kumandanları) adlı yazısında Türk kumandanı Abdülkerim Paşa hakkında övgü ile söz

etmiştir. Yine aynı başlık altında diğer Türk komutanları hakkında da bilgi vermeyi ihmal etmeyen gazete Türklerin zafer sevincini paylaşmıştır (Vasárnapi Újság 1876.10.12: 721). Aynı zamanda Macar halkı ve gençlerin Türk yanlısı gösterileri ve her çeşit faaliyetini yakından izleyerek bunları Macar halkına aktarmıştır.

Osmanlı-Sırp Savaşı (1876) sırasında Macar kamuoyunda hissedilen Türk yanlısı tutum, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda da devam etmiştir. Macar halkı Rusya aleyhine bir tutum sergilemiştir. Macaristan'ın her tarafı Osmanlı bayrakları ile donatılarak, Macaristan sokaklarında, okullarında, Millet Meclisinde "*Yaşasın Sultan Abdülhamit Han*" duaları edilmekteydi. Andrassy'nin Osmanlı-Rus Savaşı'nda tarafsızlığı koruma politikası Rus karşıtı Macarların tepkileri ile karşılaşmıştır (Namal 2009: 79). Andrassy ve Tisza'nın Macaristan halkı tarafından pek sevilmeyen iki insan olduğunu Fransa'nın Viyana Büyükelçisi ifade etmiştir. Türk ordusunun Plevne'yi Ruslara karşı başarılı bir şekilde savunması, Peşte ve çevresindeki Macar halkı tarafından kutlandı. János Árány, Türklerin zaferini kutlayan "*Plevne*" adlı şiirini yazmıştır. Böylece Rus-Türk savaşında genel atmosfer Türklerden yana olduğu görülmektedir (Çolak 2011: 58).

XX. yüzyıl başlarında baş gösteren Balkan savaşlarında da (1912-1913) Macarlar ve Macar kamuoyu Türkler lehine bir tutum sergilemiştir. Balkan savaşları ardından patlak veren ve Osmanlı Devleti ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu aynı kaderde birleştiren (Çolak 2009:116) I.Dünya Savaşı da Macar basını tarafından ilgi ile takip edilmeye başlanmıştır (Namal 2015: 1363-1374) (bk. Ek 1, Ek 2, Ek 3). I. Dünya Savaşı başladıktan hemen sonra Vasárnapi Újság adlı Macar gazetesi savaşın gelişmelerini sığağı sığağına aktarmaya başlamıştır. Özellikle Türk ordusunun Kafkasya cephesinde Ruslara karşı gösterdiği başarılarını "*Háború Napjai*" (*Savaş Günleri*) başlığı altında okuyucularına aktarmıştır. Bununla ilgili olarak Vasárnapi Újság 16 Ağustos 1914 tarihinden itibaren savaş ile ilgili her türlü olayı sayfalarında yer vermeye başlamıştır. Savaşın başlaması ve gelişmeleri hakkında yazılarına geçmeden önce okuyucularına "*Háború Napjai*" başlığı altında şöyle yazmıştır (Vasárnapi Újság 1914.08.16: 653) (bk. Ek 4)

"Bu sayımızda bugünden itibaren günden güne düzenli bir şekilde büyük bir itina göstererek gerekli eleştiri ile sadece sonuçlarının doğruluğunun onaylandığı savaşın gelişmelerini aktarıyoruz. Okuyucularımızı yeni sayımızı dikkatlice takip etmelerini tavsiye ediyoruz. Haftadan haftaya sürekli bir şekilde savaşın tam ve esas kroniği bu sayımızdan itibaren ortaya konacak."

Bu şekilde 16 Ağustos 1914 tarihinden itibaren I. Dünya Savaşı'nı günü gününe aktarmayı amaçlayan Vasárnapi Újság ilk etapta savaşın fitilini ateşleyen sebebi açıklamıştır. Buna göre 28 Haziran'da Saraybosna'da adı Pirincip olan bir Sırp öğrenci tarafından Avusturya-Macaristan veliahdı Ferdinand'ın ve eşi Prenses Zsofia Hohenberg'in başlarından vurularak suikasta uğradığını bildirmiştir. Ancak Sırp öğrencinin bu suikast girişiminden önce Cabrinovics adlı bir kişi tarafından yapılması planlanan bomba suikastının olduğu fakat bu planın suya düştüğü de gazete tarafından belirtilmiştir. Olayın ardından hemen incelemenin başlandığı ve ikili suikastın geniş Sırp gizli ittifakının eseri olduğu gerçeğinin kısa bir süre içerisinde anlaşıldığı ve inceleme sonrasında olayda Sırp subaylarının ve sivil merci kişilerin de rol oynadığının ortaya çıktığı da eklenmiştir (Vasárnapi Újság 1914.08.16: 653).

Gerçekleştirilen suikast girişimi ardından gelişmeleri aktarmaya devam eden Vasárnapi Újság 23 Temmuz'da Avusturya-Macaristan elçisi Baron Giésl'in Sırbistan başbakanı Pasic'sin yardımcısı İçişleri Bakanı Pacsu'ya Avusturya-Macaristan

Monarşisi'nin muhtirasını verdiğini yazmıştır. Muhtıra'da veliaht Ferdinand'a karşı yapılan suikastın Belgrat'ta planlanmış olduğu hakkındaki resmi açıklamanın talep edildiği, Monarşiye karşı yapılan Sırp yolsuzluklarının köklü bir şekilde bastırılmasını da içeren ve 10 noktada Monarşinin taleplerini özetleyen muhtıranın süresinin de 48 saat içerisinde 25 Temmuz akşamı saat 18.00'e kadar cevaplandırılması da istendiği belirtilmiştir (Vasárnapi Újság 1914.08.16: 653).

Vasárnapi Újság, Sırbistan ve Avusturya-Macaristan Monarşisi arasında yaşanan muhtıra alış verişini yakından takip etmiştir. Böylece 25 Temmuz'da Sırbistan Başbakanı Pasics'in, Avusturya-Macaristan Belgrat Elçisi Baron Giesl'e Sırp'ların cevabını içeren notayı bildirdiğini, fakat cevabın tatmin edici olmaması üzerine Giesl'in elçilik çalışmaları ile birlikte Belgrat'ı terk ettiğini ifade etmiştir. Gazete resmi çevrelerdeki gelişmelerden başka sivil halkın durumundan da bahsetmiştir. Buna göre yine 25 Temmuz tarihli yazısında Macar ve Avusturya tebaalarının Belgrat'tan ve diğer Sırp şehirlerinden kaçmakta olduklarını belirtmiştir. Sırp Genelkurmay başkanı Putnik'i Budapeşt-Kelenföld demiryolu durağında, Gleichenberg'ten gerçekleştirdiği yurda dönüşü sırasında yakalandığını da bildirmiştir (Vasárnapi Újság 1914.08.16: 653).

Öte yandan artık olayların kızışmaya başladığı yine günü gününe aktarılan haberlerden anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Macaristan'da ve Avusturya'da başlayan ve savaşın da habercisi olan kısmî hareketlilik bildirilmekte, Budapeşte, Viyana, Macaristan ve Avusturya'nın tüm şehir halkında savaşın heyecanını yaşanmaya başladığı anlatılmaktadır. Bununla birlikte gazete, Genel Putnik'in serbest bırakıldığı haberini de vermektedir (Vasárnapi Újság 1914.08.16: 653).

28 Temmuz tarihindeki gelişmeyi aktaran gazete, artık Sırp'lara karşı savaşın kaçınılmaz hale geldiğini ve bu durumun halka iletilmesi ifade edilmiştir. Bununla birlikte Parlamento'da İngiliz Dışişleri Sekreteri Grey'in barışın korunması adına ortak bir şekilde aracılık yapmak amacıyla Almanya, Fransa ve İtalya'yı davet ettiği belirtilmiştir. Fakat Sırp'ların Zimony-Belgrat köprüsünü bombalamaya başlaması, 31 Temmuz'da ise Monarşide genel seferberlik ilân edilmesi, Rusya'nın seferberliği zorunlu kılması haberleri basında savaşa gidilen sürecin yansıtılması bakımından önem taşımaktadır (Vasárnapi Újság 1914.08.16: 653).

2. Vasárnapi Ujság'ta Kafkasya Cephesi

2.1. Savaşın Başlaması

Macarların düşmanı olan Ruslara karşı Türklerin vermiş olduğu mücadeleleri yakından izleyen Vasárnapi Ujság I.Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ordusunun Kafkasya bölgesindeki mücadelesine de kayıtsız kalmamış daha cephe açılır açılmaz orada yaşanan olayları aktarmaya başlamıştır. Bununla ilgili olarak gazete Rus askeri birliklerinin birçok noktada Türk askerlerine saldırdıklarını fakat güçlü bir direnç gösteren Türk ordusu tarafından geri püskürtüldüklerini bildirmiştir. Aynı zamanda Türk askerlerinin başkomutanının Enver Paşa olacağı hakkında duymuş olduğu haberi de okuyucuları ile paylaşmıştır (Vasárnapi Újság 1914.11.08: 845).

Vasárnapi Ujság, Türk Hükümeti'nce açıklanan raporları da aktarmayı ihmal etmemiştir. Bununla ilgili olarak Türk resmî raporuna göre Rusların Kafkasya sınırında tahkimatlarını inşa etmeye başladığı bildirilmiştir (Vasárnapi Újság 1914.11.15: 860). Öte yandan 5 Kasım'da Kafkasya sınırında Türk-Rus savaşlarının devam ettiğini bildiren gazete İstanbul raporlarına göre Türklerin savaşı başarılı bir şekilde sürdürdüğünü de eklemiştir (Vasárnapi Újság 1914.11.15: 860). Gelişmeleri aktarmaya devam eden gazete 6

Kasım'da Kafkasya sınırında Türk süvari birliği tarafından bir Kazak askeri birliğinin geri çekilişe maruz bırakıldığı da belirtilmiştir (Vasárnapi Újság 1914.11.15: 860). 9 Kasım'da ise Karadeniz'de Rus filosunun askeri limana geri çekilişinden hemen sonra, Türk gemilerinin Kafkasya'nın en önemli limanını bombaladıklarını, Akaba'da kıyıya taşınmış İngiliz gruplarının tahrip edildiğini, İngiliz kruvazörlerin bir istisnası ile geri çekildikleri de aktarılmıştır (Vasárnapi Újság 1914.11.15: 860). Aynı zamanda Kafkasya Rus birliklerini 2 güne kadar süren savaşta püskürttükleri ve Türk süvari birliğinin Kağızman'da düşmana karşı geri çekildiği, bu sırada da merkezin Rus merkezini saldırdığı ve askeri karargâhlarının işgal edildiği haberleri de verilmiştir. Gelişmeleri aktarmaya devam eden Vasárnapi Ujság, 10 Kasım'da Türk başkumandanının raporunu aktarmıştır. Rapora göre, Kafkasya'da büyük ve ağır kayıplar arasında Rus birlikleri ikinci sınıra geri çekilmiş, Türkler birçok esir almıştır. Saldırganlar ise ilerlemektedir. Mısır sınırına adım atan Türk birlikleri Cheikhzor'u* ve El Avis kalesini işgal edip İngilizlerden dört kamp topunu ve telgraf cihazlarını almışlardır (Vasárnapi Újság 1914.11.15: 860).

Vasárnapi Ujság, 13 Kasım tarihli yazısında ise 1 Kasım'dan itibaren Kafkasya sınırında yaşanmış olaylar hakkında Türk Genelkurmayı'nın bir raporunu bildirmektedir. Buna göre, Kafkasya sınırına Ruslar 1 Kasım'da adım atmış, Türk sınır muhafız birliği tarafından düşman büyük kayba uğratılmış ve Köprüköy kırsalına kadar dört gün içerisinde geri çekilmişlerdir. Burada 5. ve 6'sında Ruslar kendilerini bloke yapmışlar, 7'sinde Türkler saldırılarına başlayıp Köprüköy'ü almışlardır. 12'sinde Türklerin zaferleri nihai olarak kabul edilmiş, Türkler Rus ordusu kaçarken peşleri sıra kovalamaya başlamışlardır (Vasárnapi Újság 1914.11.22: 880).

2.2. Savaşın Gelişmesi

Vasárnapi Ujság, Kafkasya bölgesinde 1 Kasım'dan itibaren Rusların Türk ordularına saldırması ile başlayan savaşın gelişmelerini aktarmaya devam etmiştir. Savaşın ilerleyen zamanlarında da Türklerin başarıları gazete haberlerinde gözlenmektedir. Bununla ilgili olarak gazete 26 Aralık tarihindeki yazısında Türklerin başarısı ile ilgili şöyle yazmıştır (Vasárnapi Újság 1915.01.03: 16):

"Kafkasya sınırında Oltu ve Id arasında Türkler büyük zaferi elde ettiler, binden daha fazla savaş esirini ele geçirdiler. Ayrıca altı tane de topu savaş ganimeti olarak elde ettiler. Rusları sınırın ötesine geri püskürttüler. Türk başkumandanının taarruzu devam ederken Ruslar Akaba—Kalembere—Ardes'i terk ederek dağılık bir şekilde kaçıyorlar."

Vasárnapi Ujság, 3 Ocak 1915 tarihli haberinde Kafkasya savaş bölgesinde 28 Aralık'ta Türklerin Rus ordusuna karşı ve Türk askeri donanmasının Rus donanmalarına karşı gösterdiği başarıyı aktarmıştır. Buna göre, ilk olarak Türkler Kafkasya savaş bölgesinde önlerinden kaçan Rus birliklerini kovalamıştır. Aynı zamanda birçok savaş esirini ele geçirmiş ve pek çok askeri malzemeyi de ganimet olarak elde etmişlerdir. Türk filolarının Karadeniz'de dolaştığına değinen gazete yine Türk askeri donanması tarafından 5 zırhlı, 2 kruvazör ve 10 torpido gemisinden oluşan toplam 17 Rus donanmasının bulunduğunu aktarmıştır. Karşı karşıya gelen Türk ve Rus donanmasının başarılı bir şekilde çekişmiş olduğu fakat «Eadiszlov» adlı Rus zırhlı kruvazörünün, «01eg» ve «Atbosz»un batırılmış olduğu da ifade edilmiştir. Yine aynı tarihte bir başka Türk donanması Batum'u bombalamıştır. Gazete Türk donanması tarafından Rus donanmasının

*Yerleşim yerinin Türkçe karşılığı bulunamadı.

savaşa zorlanmak istendiğini, fakat Rus donanmasının Sivastopol'e kaçmış olduğunu da aktarmıştır (Vasárnapi Újság 1915.01.03: 16).

Yine gazetenin 29 Aralık'ta yaşanan gelişmeleri aktarmasından Türklerin Kafkasya bölgesinde Rus ordusuna karşı başarılı bir şekilde mücadelesini sürdürdüğü görülmektedir. Nitekim Türk askeri birlikleri Murad vadisinde Rus birliklerini geri püskürtmüşlerdir. Bununla birlikte iki top ve daha başka askeri malzemeleri ganimet olarak ele geçirmişler, 100 kadar kişiyi de esir olarak almışlardır (Vasárnapi Újság 1915.01.10: 32).

Vasárnapi Ujság, Kafkasya bölgesinde Türkler ve Ruslar arasında yaşanan mücadeleyi "*kanlı savaşlar*" olarak adlandırmış ve 3 Ocak'ta kanlı savaşlar sonrasında Türklerin Ardahan'ı aldıklarını ve Rusları büyük kayıplara uğrattıklarını yazmıştır (Vasárnapi Újság 1915.01.10: 32). Ardahan'ın alınması askerler arasında sevincin yaşanmasını sağlamış, ayrıca askerler kadar çevre halkı arasında da sevinç duygusu hissedilmiştir. Harekâta yer alan subaylar ve ordu ile birlikte cephede bulunan mebuslar Ardahan'dan İstanbul'a selamlarını yolladıkları telgraflar çekmişlerdir (Öğün 2015: 597). Vasárnapi Ujság 4 Ocak'ta Türklerin Ardahan'ı almasının ardından, Sarıkamış'ı da aldıklarını ve sonrasında Kars'a doğru yürüdüklerini de bildirmiştir (Vasárnapi Újság 1915.01.10: 32). (bk. Ek 5)

Gazete 8 Ocak tarihli yazısında, Türklerin resmî raporlarında Türk İmparatorluğu toprağında düşman askerin olmadığını, Rus filosunun yasadışı bir şekilde Sinop açık limanını bombaladığını ancak herhangi bir kaosa sebep olmadığını da belirtmiştir. Türk gemilerinin başarılı bir şekilde Makrjuli'de ve kuzeyde Rus birliklerini bombaladığını da yazmıştır (Vasárnapi Újság 1915.01.17: 48).

17 Ocak 1915 tarihli Vasárnapi Ujság Ocak ayı içerisinde Kafkasya bölgesinde Türk-Rus arasındaki mücadele hakkında kısa bilgilerle gelişmeleri okuyucularına aktarmıştır. Buna göre, 9 Ocak'ta Azerbaycan'da operasyon yapan Türk birlikleri Kotor'u işgal etmiştir. Ruslar ise Salmas ve çevresi yönünde geri çekilmişlerdir. Yine Gazete 11 Ocak'taki gelişmeleri aktardığı sırada Türklerin Rusların zaferlerinden bahseden raporlarını yalanladıklarını bildirmiştir (Vasárnapi Újság 1915.01.17: 48). Bu yazısı ile Rus Hükümeti'nin Türklere karşı zafer elde ettiği hakkında söylentilerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Gazetenin bu konudaki yazısını sayfalarında belirtmesi ile yanlış söylentilerin ortadan kaldırması bakımından önem taşıdığı görülmektedir.

14 Ocak'ta, Azerbaycan'da ilerleyen Türk ordusunun Tebriz ve Salmas'ı işgal ettiği, 16 Ocak'ta Kafkasya'da Türklerin Aragax'a kadar ulaştıkları gazete tarafından belirtilmiştir (Vasárnapi Újság 1915.01.17: 48).

24 Ocak 1915 tarihli gazete 19 Ocak'taki gelişmeleri aktardığı sırada şu yorumu yapmaktadır: "*Türkler Kafkasya'da ezici güce sahip Ruslara karşı inatçı bir şekilde konumlarını koruyor.*" (Vasárnapi Újság 1915.01.24: 64)

23 Ocak'ta Kafkasya savaş meydanında Rus ordusunun Türklerin karşı saldırıları önünden geri çekildiğini aktaran gazete Komá'da üç hücum bot koruması altında ilerleyen İngiliz askeri gücünün geri püskürtüldüğünü de ifade etmiştir. 30 Ocak'taki yazısında ise Türklerin Kafkasya cephesinde önemli bir olay olmadığını belirten gazete Azerbaycan'da Choj çevresinde bir haftadan beri devam eden Rus ana askeri gücüne karşı olumlu gelişmelerin sürdüğünü aktarmıştır. Yine 25 Ocak'ta Türk filosunun Karadeniz'in batı kıyısında konumlanmış Rus askeri birliklerini bombaladığını belirtmiştir (Vasárnapi Újság 1915.02.7: 80).

Vasárnapi Ujság Kafkasya'daki gelişmeleri aktardığı sırada son olarak 3 Şubat tarihli yazısında Türklerin Kafkasya'da en son sürdürdüğü savaşların olumlu sonuçlarını ortaya koyan raporların bulunduğunu da belirtmiştir (Vasárnapi Újság 1915.02.07: 80). Bu haberleri ile savaşın gelişmelerinin Türkler lehine sürdüğü görülmektedir.

2.3. Savaşın Sonucu

Vasárnapi Ujság, Kafkasya bölgesinde henüz sona ermeyen savaşlarda Türklerin düşman cephesinde bulunan Rusya Devleti'nin içine düştüğü buhranı sayfalarında yer vermeye başlamıştır.

25 Mart 1917 tarihli Vasárnapi Ujság'ta Zsigmond Szöllösi "Az Orosz Robbanás" (*Rus Patlaması*) başlığı altında Rusya'da meydana gelen ihtilal üzerinde durmuştur. Savaşın bir türlü sonuca ulaşmamasından yakınmaların görüldüğünü belirten Vasárnapi Ujság, hiçbir haberde Petersburg ve Moskova halkının *Yaşasın savaş! Cepheye gitmek istiyoruz!* şeklinde haykırışların bulunmadığını aksine halkın fırınları ve marketleri göstererek isyanın sebebini ortaya koyduklarını belirtmiştir. Ayrıca Rus halkının bu hareketi ile daha ziyade karınlarının aç olduğunu ifade etmiştir (Vasárnapi Újság 1917.03.25: 188). (bk. Ek 6)

8 Temmuz 1917 tarihli Vasárnapi Ujság "Orosz Offenzíva" (*Rus Taarruzu*) başlıklı yazısında Rus gazetelerinin haberlerinde Rus askerlerinin çok sayıda cepheyi terk ettiğinin yer aldığını belirtmiştir. Bu haberi vermesinin ardından Vasárnapi Ujság şu yorumu yapmıştır: "Finlerin, Ukraynalıların, Kafkasya Müslümanlarının ayrılıkçı isteklerinden bahseden haberler tamamen asılsız olamaz." (Vasárnapi Újság 1917.07.08: 432)

10 Mart 1918 tarihli Vasárnapi Ujság Kafkasya cephesinde Türkler ve Ruslar arasında imzalanan ve cepheyi kapatan antlaşmaya değinmiştir. Bununla ilgili olarak 3 Mart tarihli haberi şu şekildedir: "Ruslarla yapılan barış antlaşmasını Brest-Litovsk'ta 3 Mart'ta öğleden sonra saat 5'te imzaladılar." (Vasárnapi Újság 1918.03.10: 157)

Sonuç

Rusya'nın takip ettiği Panslavizm politikası, 1848-1849 yılları arasında Macar özgürlük kahramanlarına Osmanlı Devleti tarafından sahip çıkılması, Macar kamuoyunda Türk yanlısı atmosferin oluşmasını sağlamış; XX. yüzyıl başlarında I. Dünya Savaşı sırasındaki müttefiklik nedeniyle bu atmosfer iyice güçlenmiştir. Bu süreci Macar basını ilgi ile takip etmiştir. Türk-Macar halkını birbirine yaklaştıran olaylar zinciri, Macar basınında önemli bir yere sahip olan Vasárnapi Ujság adlı gazetede oldukça geniş bir şekilde yer almıştır.

I.Dünya Savaşı'nda Macarların düşmanı Rusya'ya karşı Türk ordusunun desteklenmesi Macar kamuoyunun Türklere yönelik sempatisini göstermektedir. Bu nedenle I.Dünya Savaşı sırasında Türk ordusunun Rusya'ya karşı mücadele ettiği Kafkasya savaşının her adımını ilgi ile takip eden Vasárnapi Ujság, 1848 yılından bu yana Macarların düşmanı olan Ruslara karşı Türk ordusunun başarısını yansıtmıştır. Kamuoyunun Türk yanlısı olması nedeniyle Türklerin başarıları ilk sırada yer almıştır. Bu nedenle Vasárnapi Ujság, Türk ordusunun durumundan, zor şartlarından bahsetmemiştir. Bu da sadece Türklerin başarılarının ön plana çıkarıldığını, Rusların durumunun ikinci plana itildiğini göstermektedir. Vasárnapi Ujság örneği, I. Dünya Savaşı sırasında basının kamuoyu yaratmadaki rolünü ortaya koyduğu gibi, kamuoyu ve dönemin siyasî-askerî olaylarının basını ne derece yönlendirdiğini gözler önüne sermektedir. Ayrıca dönemin Türk-Macar ilişkilerini yansıtmaları bakımından son derece önem teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- ARMAOĞLU, F. (2010). *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789–1914)*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- ÇOLAK, M. (2011). “Macar Kaynaklarına Göre Gyula Andrassy ve Osmanlı-Macar İlişkileri (1875-1878)”. *Tarih İncelemeleri Dergisi*. XXVI/1: 51-65.
- ÇOLAK, M. (2000). “Atatürk Döneminde Kültürel, Siyasi ve Ekonomik Bakımdan Türk-Macar İlişkileri (1919-1938)”. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*. I/2: 61-71.
- ÇOLAK, M. (2009). *1956 Macar İhtilali ve Türkiye*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- KARAL, E. Z. (1988). *Osmanlı Tarihi*. C. VIII, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- NAMAL, Y. (2009). *Türk-Macar İlişkileri*. İstanbul: İskenderiye Yayınları.
- NAMAL, Y. (2015). “I. Dünya Savaşı Sırasında Avusturya Macaristan Gazetecilerinin İstanbul ve İzmir Ziyaretlerinin Osmanlı Basımına Yansımaları (31 Mayıs-11 Haziran 1918)”. *Yeni Türkiye*, 65: 1363-1374.
- NAZIR, B. (2010). “II. Abdülhamit Dönemi Osmanlı-Macar Dostluk İlişkileri”. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*43: 309-317.
- ÖĞÜN, T. (2015). “Turan Yolunda Bir Serap: Ardahan’ın Ele Geçirilmesi ve Osmanlı Basımındaki Yansımaları”. *100. Yılı Münasebetiyle I. Dünya Savaşı’nda Kafkas (Doğu) Cephesi Uluslararası Sempozyumu (25-27 Eylül 2014)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi: 581-617.

Diğer Süreli Yayınlar

Vasárnapi Ujság;

- 1876 November 12, 23. Évfolyam, 46. Szám.
- 1914 Augusztus 16, 61. Évfolyam, 33. Szám.
- 1914 November 8, 61. Évfolyam, 45. Szám.
- 1914 November 15, 61. Évfolyam, 46. Szám.
- 1914 November 22, 61. Évfolyam, 47. Szám.
- 1915 Január 3, 62. Évfolyam, 1. Szám.
- 1915 Január 10, 62. Évfolyam, 2. Szám.
- 1915 Január 17, 62. Évfolyam, 3. Szám.
- 1915 Január 24, 62. Évfolyam, 4. Szám.
- 1915 Február 7, 62. Évfolyam, 5. Szám.
- 1917 Márczius 25, 64. Évfolyam, 12. Szám.
- 1917 Julius 8, 64. Évfolyam, 27. Szám.
- 1918 Márczius 10, 65. Évfolyam, 10. Szám.

EKLER

EK 1:

Avusturya-Macar askeri birlikleri ile Polonya'da birlikte çalışan Alman topçu birliđi
Vasárnapi Ujság, 10 Ocak 1915, 62. évfolyam, 2. szám, s. 28.

EK 2:

*"Katonák a harctérre induló vasuti kocsikban"
(Askerler Savaş Meydanına Hareket Eden Trende)
1914 Augustus 23, 61. Évfolyam, 34. szám, s. 661.*

EK 3:

Savaş Meydanına Hareket Eden Askerlerin Uğurlanması 1914 Augustus 23,
61. Évfolyam, 34. szám, s. 661.

A HÁBORÚ NAPJAI.

(Ebben a rovatban mai számunktól fogva napról-napra rendszeresen és a legnagyobb gondossággal összeállítjuk a háború eseményeit; kellő kritikával, csak azokat, a melyeket a következmények hitelesnek igazoltak. Olvasóinknak azzal ajánljuk figyelmükbe új rovatunkat, hogy mintegy a *háború naplóját* adjuk benne, emlékeztetőt az egyes eseményekre, melyek közül sok a sokféle hírek között elhomályosodik az ember emlékezetében. Hétről-hétre folytatva a háború *teljes és hiteles krónikája* fog e rovatból kialakulni.)

Julius 28. Sarajevóban egy Princip nevű szerb diák, miután előbb Cabrinovics bombamerőnyete meghiusult, revolverral agyonlővi Ferencz Ferdinánd trónörökösöt és nejét, Hohenberg Zsófia hercegnőt. Azonnal megindul a vizsgálat, a mely rövid idő alatt kiderül, hogy a kettős merőnyelet egy kiterjedt szerb összeesküvés műve s abban szerbiai katonatisztek és polgári hatósági személyek is részesek. A vizsgálat befejezése után

Julius 28-án báró Giesl belgrádi osztrák-magyar követ átnyújtja a távollévő Pasic miniszterelnököt helyettesítő Pácsu belügyminiszternek az osztrák-magyar monarchia jegyzékét (démarche), a mely megállapítja, hogy a trónörökös elleni összeesküvés Belgrádban szerveztetett, hivatalos kijelentést követel a monarchia elleni szerb üzemek ellen s tiz pontban foglalja össze a monarchia követeléseit az ellene folyó izgatások gyökeres megszüntetése dolgában. A válasz határidejét a jegyzék 48 órában, július 25-én esti 6 órában állapítja meg. A jegyzék egyidejűleg közöltetik a nagyhatalmakkal.

Julius 25. Pasic szerb miniszterelnök átadja Szerbia választát a jegyzékre báró Giesl belgrádi követünknek. A válasz nem kielégítő s Giesl báró a követség személyzetével együtt elhagyja Belgrádot. A magyar és osztrák alattvalók menekülnek Belgrádból s Szerbia egyéb helyeiről. Putnik vojvoda szerb vezérkari főnököt Budapest-Kelenföld vasuti állomáson, Gleichenbergből való hazautaztában elfogják.

Julius 26. Magyarországon és Ausztriában kihirdetik a részleges mozgósítást. Budapest, Bécs s Magyarország és Ausztria összes városainak lakossága lelkesedve tüntet a háború mellett. A bécsi és budapesti tőzsdét bezárják. Putnik tábornokot szabadon bocsátják.

Julius 27. A magyar kormány proklamációt intéz a néphez. Temeskubin közelében szerb csapatok dunai hajókról rálőnek a mi csapatainkra, a mieink

viszonozzák a tüzelést. Anglia akciót kezd a béke érdekében.

Julius 28. A király kiáltványt intéz népeivel s kiadja a hadizenetet Szerbia ellen. Grey angol külügyi államtitkár bejelenti a parlamentben, hogy a béke megővésére közös közbenjárásra hívta fel Németországot, Franciaországot és Olaszországot.

Julius 29. A király Ischiből Schönbrunnba érkezik. Tárgyalás a nagyhatalmak közt a háború lokalizálása érdekében. A szerbek felrobbantják a Zimony-belgrádi hidat, de nem sikerül teljesen hasznavehetetlenné tenniök. A tőzsdét további bizonytalan időre bezárják.

Julius 30. A dunai monitorok bombázzák Belgrád erődítményeit s azokat az épületeket, a honnan a mieinkre lőttek. A szerbek újból kísérletet tesznek a Zimony-belgrádi hid felrobbantására, de sikertelenül.

Julius 31. Az egész monarchiában kihirdetik az általános mozgósítást. Oroszország is elrendeli a mozgósítást. II. Vilmos német császár elrendeli a fenyegető háborús veszély állapotát. Határőrvadász csapatunk Klotjevácznál visszaver egy túlnyomó szerb támadást. Az összes államok jegybankjai fölemelik a kamatlábat.

Augusztus 1. Mozgósítják a német haderőt. Jean Jaurést, a francia szocialista-párt vezérét egy párisi kávéházban meggyilkolják. A német császár beszédet intéz a háború mellett tüntető berlini közönséghez.

Augusztus 2. Németország megigeni Oroszországnak a háborút. Orosz őrszázatok a porosz határon támadólag lépnek fel, de visszaveretnek. A francia haderőt mozgósítják. Francia aviatikusok Nürnberg közelében bombákat dobnak le. Az oroszok Eydtkuhennél átlélik a német határt, Bilderswaitschen postahivatalát elpusztítják.

Augusztus 3. Francia csapatok hadüzenet nélkül átlélik a német határt. A német csapatok megszállják Czenstochova és Kalisz orosz-lengyelországi helységeket. Az Augsburg német kis czirkáló bombázza Lübau orosz kikötőt.

(Czenstochova a lengyelek híres ősi bucsújáró helye. Itt van a magyarországi eredetű pálos szerzetes-rend egyetlen nagy kolostora, Kalisz egy kis lengyel városka a pozeni határ közelében. Lübau kikötő a Balti-tengerben van, az oroszok az utóbbi években erőftették meg.)

A francziák a német határon, a Schluff-szorosnál a német hadállásokra bombáztak. A francia kormány kiáltványt ad ki, melyben a békére való igyekezetét hangoztatja. Olaszország elrendeli

EK 4:

Vasárnapi Ujsag'ta I.Dünya Savaşı başladıktan hemen sonra savaşın gelişmelerinin günü gününe okuyuculara aktarılmaya başlandığı "*Háború Napjai*" (*Savaş Günleri*) adlı yazı.

"*Háború Napjai*", *Vasárnapi Ujság*, 1914 Augusztus 16,

nyugatra a németek folytatják támadásukat. Lengyelország Vistula-menti részén a helyzet változatlan. Kelet-Poroszországban az orosz hadsereg-lovasságot Pilsallétre visszacsorították. A német hívtalós jelentés nyomán a németek biztosságot, hogy Lovicz és Skiernevicez a németek birtokában van. A balkáni harctéren a szerb határon nyugalom van. a montenegróknak az Avtokez mellett fekvő Gat és a Trolingje mellett fekvő Latha ellen intézett éjjeli támadásait visszautasították. A nyugati harctéren a Nienportól délkeletre fekvő St.-Georges-nagyot, melyet egy megépülő támaszpályán a németek kiemelték, még folyik a harc. Vihar és felbőszítések miatt a németek felállításán nagy károkat okoztak.

December 31. December 30-án az oroszok Bukovinában és a Kárpátokban élénk tevékenységet fejtettek ki. Csapatok a Serecsva folyónál a Cseremesz felső vidékén, tovább nyugatra a Kárpátok gerincén, a Nagyrág völgyében, Öktemenél, — a hol december 30-án az oroszok támadása súlyos veszteség mellett megújult, — végül pedig a Latorca legfőbb vidékén és az uszoki szorosnál északra ilimák. Ezzel a sorozattal nyugatra az ellenségnek, a mely itt előnyomulást beszabott, egyetlen karját útjáró szesz birtokában: Gorbeze vidékén és Zaklicerától északra az oroszok december 30-án és a rá következő éjszakán új is folytatott heves támadásait mindent visszautasítottak. A Nida mentén nyugalom volt. A Ravka táján a németek támadás előbbre haladt, a Beura mentén és attól keletre a harc tovább folyik. Egyelőre a helyzet változatlan. A Lodz és Lovicz körül folyó harcokat követő túldús során a németek több mint 56.000 foglyot ejtettek, számos ágyút és géppégyvert zsákmányoltak. A Lengyelországban november 11-én megindult német offenzíva egész zsákmánya 186.000 foglyot, több mint száz ágyú és több mint 900 géppégyvert. A nyugati harctéren a tengerparton nyugalom volt. Az ellenség ügyinté Westende furdóhelyet, de katonai értelemben vett kárt nem okozott. Beimszól délkeletre az Alger-Auberge Fernet a németek felrobbantották s itt egy egész francia század megsemmisült. A chakosi táborról északra a németek erős francia támadásukat visszautasították, az Argonneokban több ellenséges lövészárk elfoglalásával jelentékenyen előbbre jutottak, 250 francziát elfogták, Flirey környékén, Toulól északra a francziák támadásai megsemmisültek, hasonlóképp Felső-Elszászban, Sembeimnél nyugatra. A francziák a németek birtokában levő Steinbach falnak rendszeresen minden házat rommá lőtték.

1915. január 1. A Kárpátokban és Bukovinában tovább folyik a harcok, de a helyzet nem változott. A Biela-zakazon Tarnovtól délre az oroszoknak a nap folyamán és éjszaka is ismételt támadásait súlyos veszteségekkel okozva, visszaverték, 2000 oroszot elfogtak és hat géppégyvert zsákmányoltak. A Vistulától északra tartós, erős köd akadályozza a hadműveleteket; egyes helyeken kisebb előhaladást tettünk. A keletporoszországi határon és Lengyelországban a helyzet változatlan maradt. A nyugati harctéren Nienportnál nem történt semmi, az ellenség tüzéség által összelőtt St. Georges major visszafoglalásától a németek az ottani magas vizálás miatt lemondtak. Bethennél a csatornától délre az angoloktól elfogták egy lövészárkot, az Argonneokban ismét előbbre haladtak, 400 hadifoglyot, 6 géppégyvert, 4 ágyút és számos más gégyvert és löser kerül birtokukba, egy St. Mihéltől északra nyugatra Lahemexnél levő francia tábor tüzéséggel foglyujtottak. A Flireynél és Sembeimnél nyugatra megismételt támadásokat visszautasították.

Január 2. Az általános helyzet változatlan. A Tarnovtól délre eső területen és a Közép-Kárpátokban az utóbbi napokban folyt előeresztés küzdelmek után egyelőre nyugalom állt be. Az uszoki szorosnál harcok csoportot túlnyomó ellenséges erők elől a gerencemegastatokról kisse visszavontak. A németek a Beura és Ravka-zakazon előbbre haladtak, egyéb harctérekben nincs változás. A nyugati harctéren Nienportól északra ellenséges támadásokat visszavertek, az Argonneokban az egész arcvonalon előbbre haladtak, Verdunól északra, valamint az ailly-apronenti arcvonalon Commercytól északra a francziákat súlyos veszteséggel visszaverték, 3 tisztest és 100 fűnyi legénységet elfogták. Bois Brulet, melyet heves harc dűlt, teljesen elfogták. Saarburgtól délnyugatra kisebb harcok a kivált eredményteljesen jártak. A francziáknak Steinbach helységi elleni támadásait visszaverték. Olaszországi jelentések szerint a Coarbo franczia tengemagyi hajó, melyre „U. 12.” tengeralattjárók két torpedó lőtt, Valánál elsüllyedt.

Január 3. Az ellenség ismételt kísérletei, hogy arcvonalunkat Gorliczától áttérje, súlyos veszteségek közlén megsemmisült. A harcok közlén Gorliczától délre rohammal bevettünk egy magaslato, mely erős védelkedés tárgya volt. Egy ellenséges zászlókat megsemmisítettünk, egy törzstisztest, négy alantás tisztest és 500 fűnyi legénységet elfogtak s két géppégyvert zsákmányoltunk. Birtokunkba került egy ellenséges repülőgép is,

melyet lefettünk. Arcvonalunk többi részén nincs nevezetesebb esemény. A Lengyelországban a Vistulától nyugatra küzdő német csapatoknak sikerült több nagy kemény küzdelem után az orosz főhadállamuk különösen jól megerősített támaszpontját, Borzovorot elfoglalni, itt 1000 foglyot ejtettek, 6 géppégyvert zsákmányoltak. A hely visszafoglalására az oroszok három éjjeli támadással próbálkoztak, de mindig visszaverték őket. Ravkától keletre is a németek lassan előbbre jutottak. Inovidz környékén, a hol az oroszok koholt sikerekkel díszeszkének, minden támaszpontjukat visszaverték. A nyugati harctéren Westende előtt január 2-án néhány ellenséges hajó jelent meg, de nem tűztek. Az egész nyugati arcvonalon tüzéségi harcok voltak, ellenséges győzelem támadás csak St. Menchouldtól északra nyugatra történt, ezt visszaverték. A török csapatok a Kaukaszban bevették Ardagan, vérs harcok után, az oroszoknak nagy veszteségeket okozva.

Január 4. A makas harctékben, melyek a Garberétől délre fekvő területen a legmostohább időjárás viszonyok közt folytak le, derék csapataink egy fontos magaslato vonal birtokba vételével a további ostromnyak számára kedvező alapot biztosítottak. A Kárpátokban nincs változás, a Felső-Ung völgyében csak kisebb előmozdítások voltak. A karcsanyi idősok alatti harctékban az északi harctéren 37 tisztest és 12.698 fűnyi legénységet fogtak el. A németek Lengyelországban a Ravkától keletre folytatják támadásukat, egyebütt a helyzet nem változott. A nyugati harctéren arcvonalon súlyos tüzéségi harcoktól eltérően, nyugalon uralkodott. Csak Thann mellett, Felső-Elszászban fejtett ki az ellenség élénk tevékenységet. A Sembeimnél nyugatra fekvő magaslato ellen intézett előndíllatlan túzolás után sikerült az ellenségnek az esti éjszákban összedűlt német lövészárkokat és a németektől keményen védett Steinbach községet elfoglalni. A magaslato a németek éjjeli szorongóharczmal visszafogták, Steinbachért még folyik a harc. A törökök Ardagan elfoglalása után megszállták Sarikamis községet és utban vannak Kars felé.

Január 5. Galicziái harctérekünk semmi lényeges nem történt, hasonlóképp a Nida és a Piliem-folyók mentén sem. Bolimovtól északra, a Ravkától keletre Humanc és az ettől északra fekvő magaslatoon át a németek előbbre haladtak, úgyisint a Beuzától keletre Koslov-Biskup és ettől délre. A nyugati harctéren Arrastól északra a németek felrobbantottak egy 200 méter hosszú lövészárkot; az ellenség későbbi előntámadásai meg-

EK 5:

Türklerin Rusları uğrattıkları büyük kayıplar ardından Ardahan ve Sarıkamış'ı aldıkları sonra Kars'a doğru ilerlediklerini bildiren 3 ve 4 Ocak tarihli yazı.

“Háború Napjai”, Vasárnapi Ujság, 1915. január 10, s. 33.

AZ OROSZ ROBBANÁS

Egy olyan explózió, a milyen Oroszországban történt, nagyobb füstöt libeg ki és több port ver föl, semhogy tisztán láthatnának még azok is, a kik jelentékenyen közelebb ülnek a színpadhoz, mint mi. Optikai eselődások is előfordulhatnak. Bonar Law angol miniszter bizonyára igen beavatott úr és olyan ember, a ki szokva van hozzá, hogy jól megfontolja, a mit mond. És Bonar Law jelentette be meglepően bízott szívvel az egyik napon a londoni asztalánban II. Miklós császár lemondását, a másik napon pedig — szintén meglepően bízott szívvel? — hogy a mit tegnap mondott, az ma még egyelőre korai és talán holnapra várható. A nagy füstből zavaros hangok esapnak ki és egyáltalában nem ambiozoniálják, hogy egy szép harmóniába verődjenek. A hány drót annyi mást és ellenléteket jelent. Sőt nyilván vannak hírek, a melyek egészen drót nélkül teremtek. Azt se lehet megállapítani: egy forradalom van-e, vagy kettő, vagy egyáltalában forradalom-e az, a mi történt vagy csak előkészülete egy forradalomnak. Jellemző Londonnak az első pillanattól arra való törekvése, hogy ő informálja a világot még esetleg az ellenkezőjéről is annak, a miről egy órával vagy egy nappal előbb informálta. Egész bizonyos, hogy a milyen szenzációs fordulatokat várhatunk az orosz dolgok fejlődésétől, ugyanolyan szenzációs részleteket fogunk majd később meg tudni az előzményeiről. Nagy futásnak kellett ott történni, míg a kazánrobbanás csakugyan bekövetkezett.

Anglia csinálta-e a grandiosus eseményt? Az első pillanatban, a mely a siker pillanata volt, Londonban mitől se tartózkodtak jobban, mint attól, hogy ezt a föltevést megczófolják. Az angol gének nem áll érdeklében tagadni, hogy az angol nagykövet Szentpétervárott is nagyobb úr, mint az orosz császár. De a forradalom sok pillanattól áll és ezek a pillanatok a legkevésbé respektálják egymást. Ha valóban tisztán a háborúpárti orosz politikusok tudták volna megmozgatni a tömegeket azaz a jelszóval, hogy még szilajabb harcra kívánunk, még több szövetséget és még kevesebb kenyeret, ez a legesodátosabb unikkna lenne a világ-történelemnek. Mert, hogy egy nép harmadfél estendei példátlan módon vesztéses háború

után ilyesmit követeljen és ezért menjen neki a gépfegyvereknek, az valami egészen egredül való.

De a legangolabb hírek se beszélnek arról, hogy a pétérvári és moszkvai tömegek éppen a háború! vagy a frontra akarnak menni! kiáltással öntözötték volna be a városba. A tömegek a pékboltok és az élelmiszerüzletek iránt mutattak lázas érdeklődést, a mi a mellett szól, hogy inkább éhesek voltak, mint — háborúpártiak. De hogy nincs kenyer a nagy orosz városokban, illetve, hogy nincs vasút, a mely oda vigye, ennek nem a háború eredménye folytatása az oka, hanem éppen ellenkezőleg: maga a háború, a mely elviszi a földművelőt és a maga számára követeli a vasutat. A munkásokok a dumában mindig és kivétel nélkül a háború ellen beszéltek, békét és kenyeret követeltek. Viszont Anglia nem azt követeli az orosz néptől, hogy jöjjek, hanem azt, hogy véreznék még jobban, mint a hogyan erre Nikolaj Nikolajevics és Brusilov megtanították. Nem az orosz békét agítal és kunszpirál Szentpétervárott meg Moszkvában, hanem az angol háborúért. Hihető, hogy ez az ideál az, a mely forradaloma tudta gyújtani az orosz tömegek indulatát?

Ha meg nem ért szavalták neki, holott erre akarják felhasználni, akkor nyilván megcsalták. De viszont annyi ez az utolsó muszknak is van, hogy a kenyeret megtudja különböztetni a guskától és mikor a frontra akarják cipelni, holott az ebéd közben, terített asztal mellett ígérték neki helyet, akkor a szemé közé néz a neves szövetséges. Golyót a gyomrába a régi gardától is kapott és nem ez volt az, a mit keresett. Ha a szent ezéret sokallotta már a meghalást, mámoros kelkesedésre az a főeszmélés, hogy ezentúl az angol királyért és ir Buchanant halhat meg, nem fogja gyújtani. Kenyeret pedig se ir Buchanan, se Szaszonov se Miljukov nem adhat neki. Ők csak Konstantinápolylyal szolgálhatnak, de a muzáknak ezt is magának kell előbb elvenni, mert a törökök a liberális új rezsimnek se adják olesóiban, mint a hogyan a régi reakciónak nem adták.

Ha az orosz forradalom, illetve fölfordulás mégis angol siker, akkor egész nyilvánvalóan csak annyiban az, hogy az angol kéz ügyességének, telő voltának, kíméletlenségének és vakmerőségének sikerült lét rossz kőül a maga

számán kevesebb vezetést alkalmazni. Mert, hogy egy a fölfordulás zavartalan maradtaknál esett ország sikeresen és fokozott erőfeszítéssel tudjon folytatni háborút, azt a legzenetlenebb angol államférfi se hiszi. Ha tehát megérte óral annak, hogy legáltalában szövetséges a kausz hűdéses állapotába jutott, az csak azt árulja el, hogy a forradalom nekül Oroszország immár az ő érdekeit meg kevesebb jóval látatta, vagy meg nagyobb veszedelmével fenyegette, mint a meglepett szövetséges.

De ex Anglia dolga. A mi szempontunkból az egyetlen fontos, nevezetesen és jelentőséges nem a forradalom vagy fölfordulás karaktere, irányja és tendenciája, hanem a pausta ténye. Az a faktum, hogy Oroszországban forradalom van és fölfordulás. Mert: akárhki csinálta, akárhki a törekvés és akárhki lesz az eredménye, bizonyos:

1. hogy egy olyan robbanás a közvilágot elajulósának, a lelkek akuszeredtségének és az adminisztráció csodájának a jelensége. Egy elégedett vagy reményteljes nemet ilyen kötérszere nem kapható.

2. Bizonyos, hogy egy olyan robbanás, legyen a mi faja szorint államcseny vagy forradalom vagy akárhki, zavart okoz, fölfordulást, az állampözet súlyos megakadását, lühdést és bémulást, a szervek megismerését, a mi normális időben is több egy kellenetkezésnél, olyankor pedig, mikor a forradalom kétségessétt viaskodásban áll egy hatalmas és diadalmas ellenséggel, nem kevesebb — egy katasztrófánál.

Akárhki gyújtotta is föl és akárhki vagy akárhki is fog elbavasztani: a tény az, hogy a harczó orosz hadsereg háta mögött egy fölfordulás tüze lühdöl, egy káosz lavínája kömpölyög és árasztja el az utakat és tömi el a csatornákat, a melyeken az energiák friss készségének kell a frontokra áramlania. Az orosz kirodalom rendje időig a bizonyult elég teljesnek és szervezettnek arra, hogy a vonalban álló haderőt kifogástalan ellátással, tápkállással, utánpótlással állandóan tökéletes teljesítő készségben tudja tartani. Mi lesz ezután, mikor az eddig működő szervek egy része is megbémül? Alig van kérdés, a melyekre mi nyugodtabb lélekkel várhatunk a feleletet, mint erre a kérdésre: Összehasonlíthatatbun nyugodtabban, mint ellenségünk.

Szöllői Zeigmond.

EK 6:

I.Dünya Savaşı devam ettiği sırada Rusya'da meydana gelen ihtilal ve ihtilalin sebepleri üzerinde durulan yazı.

“Az Orosz Robbanás” (Rus Patlaması), Vasárnapi Ujság, 1917 Márczius 25, 64. évfolyam, 12. szám, s. 188.

